

ЕКЗЕГЕТИЧНИЙ ВИМІР І БОГОСЛОВСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ УЧНІВСТВА В СИНОПТИЧНИХ ЄВАНГЕЛІЯХ

Анотація. В статті представлено екзегетичний і богословський вимір учнівства в синоптичних Євангеліях. Текст Матвія 28:18–20 сучасні дослідники називають Великим дорученням Ісуса Христа. У контексті самої Євангелії цей уривок є певним висновком, логічним осмисленням і закликом до учнівства: робити все можливе, щоб усі народи стали учнями Ісуса Христа. Влада в цьому тексті сприймається не тільки в політичному сенсі всевладності Ісуса Христа, а й у праві бути учнем із перспективою вчителювання. Вчителем може бути той, хто був і є учнем. Робити учнів Ісуса – це хрестити і навчати всьому, що вчив, і як вчив Ісус. Божественна влада розповсюджується на тих, хто робить учнями всі народи. Богословське осмислення учнівства показує, що учнівство має тринитарну, а відтак еклезіологічну природу.

Ключові слова: синоптичні Євангелії, Велике доручення, новозавітне богослов'я, богослов'я цілісного учнівства.

Віталій Станкевич, магістр богослов'я, докторант, викладач Одеської богословської семінарії (Одеса).

Автор: Віталій Станкевич

Назва: «Екзегетическе измерение и богословское осмысление ученичества в синоптических Евангелиях».

Аннотация: В статье представлено экзегетическое и богословское измерение ученичества в синоптических Евангелиях. Текст Матфея 28:18-20 современные исследователи называют Великим поручением Иисуса Христа. В контексте Евангелия этот отрывок является заключением, логическим осмыслением и призывом к ученичеству: делать все возможное, чтобы все народы стали учениками Иисуса Христа. Власть в этом тексте воспринимается не только в политическом смысле всей власти Иисуса Христа, а и вправе быть учеником с перспективой учительства. Учителем может быть тот, кто был и является учеником. Делать учеников Иисуса — это идти, крестить и учить всему, что учил, и как учил Иисус. Божественная власть распространяется на тех, кто делает учениками все народы. Богословское осмысление ученичества показывает, что ученичество имеет тринитарную природу, что указывает на то, что ученичество есть еклесиологическое явление. Пребывание Бога среди общины учеников — одна из ключевых идей не только Евангелия от Матфея, а всего корпуса синоптических текстов. Ученичество в синоптических Евангелиях подразумевает также и посланничество. В этом смысле миссия есть средство ученичества.

Ключевые слова: синоптические Евангелия, Великое поручение, новозаветное богословие, богословие целостного ученичества.

Вступ

Світ — мінливий. Вчорашні інтелектуальні здобутки — не завжди спроможні дати відповіді на процеси, що відбуваються сьогодні. Проте, вони є основою для осмислення сучасного положення справ. Ідея повернення до першоджерел, зокрема текстів Нового Завіту, є актуальною і нині. Але повернення не вчорашнього, а сьогоднішнього зразка — відновлення новозавітних ідей та концептів з перспективою практичного застосування.

Повернення передбачає екзегетичне і богословське осмислення основоположних концепцій Нового Завіту. Однією із таких концепцій є учнівство, відновлення якого може стати альтернативою стосунків еклесіологічної спільноти в постмодерному суспільстві.

Популяризація багатьма сучасними євангельськими лідерами концепції учнівства, вказує на те, що учнівство не займає те місце, яке мало б займати відповідно Божого задуму. Останнє вказує на потребу богословського осмислення учнівства, та представлення його результатів церковній спільноті.

Мета статті — здійснити екзегетичний аналіз тексту Матвія 28:18-20 та розглянути ключові богословські ідеї реалізації Великого доручення в текстах синоптичних Євангеліях в контексті стосунків Ісуса й учнів. Головне завдання, показати важливість учнівства, як цілісного явища, в текстах синоптичних Євангеліях, а також визначити головні риси учнівства з перспективою практичного застосування в межах еклесії.

1. Екзегетичний вимір ідеальної моделі учнівства^[1]

Текст Матвія 28:18-20 зазвичай називають Великим дорученням Ісуса Христа.^[2] Нині дослідники приділяють цьому уривку значну увагу,^[3] асоціюючи його з місією і проголошуючи як місіонерський заклик. У цьому є певна логіка. Проте розглядати цей текст тільки в площині місіології, зонайменше, є несправедливим щодо інших богословських аспектів. Тому варто спочатку проаналізувати сам текст, а згодом запропонувати його альтернативне герменевтичне читання.

Є два способи зрозуміти означений уривок у його літературному контексті. Перший – це з'ясувати, як саме Матвій використовує слово μαθητεύω (робити учнями) у текстах Євангелії. Зрозумівши його логіку, можна збагнути основне послання Великого доручення. Другий – здійснити граматично-структурний аналіз і розшифрувати значення тексту Матвія 28:18-20.

Спочатку варто з'ясувати, що мав на увазі Матвій, коли використовував дієслово μαθητεύω, яке значення вкладав у нього, до чого готував читача. Вперше Матвій використовує дієслово μαθητεύω для узагальнення притч, сказаних Христом (Мт. 13:52). Євангеліст натякає на нову перспективу учнівського покликання, яка полягала в тому, що учні мають стати новими книжниками Царства, які не тільки розуміють старе знання, але їм довірено й нове. Учні мають стати тими, хто буде розповсюджувати ідеї Євангелії Царства. Цікаво, що Матвій використовує дієприкметник μαθητευθεῖς. Здається, автор свідомо використовує це слово, натякаючи на те, що Ісус зробив апостолів книжниками Нового Завіту через учнівство. Новозавітний книжник – це той, кого Ісус зробив учнем. Для сучасної теології – це знак, що сьгоднішніми учнями-книжниками є ті, які повинні нести Євангелію всім народам, самі будучи результатом учнівства. Справжнього послідовника у позитивному сенсі може виховати тільки сильний, зрілий послідовник Христа. Як зауважив У. Хенріксон: «Учнями не народжуються, ними стають».^[4] Матвій, очевидно, використовує це слово,

^[1] Ця частина статті в переробленому вигляді була опублікована у науковому журналі «Практична філософія». Див. вихідні дані: Станкевич В. Осмислення новозавітного ідеалу учнівства в контексті суспільної, християнської та освітньої кризи // Практична філософія. – 2018. – №2. – С. 151-158.

^[2] Райчинец Ф. Евангелие от Матфея / Ф. Райчинец // Славянский библейский комментарий. Современная евангельская перспектива. – К.: Книгоноша, 2016. – (ЕААА). – С. 1219.

^[3] Значна кількість досліджень у східноєвропейському контексті приділяють увагу дослідженню Матвія 28:18-20. Серед яких можна виділити наступні роботи: Флюгрант С. Исследование «Великого поручения» в Евангелии от Матфея 28:18-20 // Богословские размышления. – К.: ЕААА, 2012. – С. 32-45.

Пеннер П. Миссиология и герменевтика. Прочтение библейских текстов в контексте миссии. – Черкассы: Коллоквиум, 2014. – С. 190-191.

Райт К. Миссия Бога. – Черкассы: Коллоквиум, 2015. – С. 524.

Пратт З. Глобальні місії. Вступний курс / Зейн Пратт, Девід Сіллс, Джефф Волтерс. – Львів.: УБТС, 2016. – С. 164.

Лебедев В. Миссия церкви в Евангелии от Матфея // Новые горизонты миссии / В. Лебедев / Под ред. П. Пеннера, В. Убейвовка, И. Русина. – Черкассы: Коллоквиум, 2015. – С. 66.

щоб підготувати читача до проголошення чогось важливого, про що і є його Євангелія.^[5]

В іншому тексті (Мт. 27:57), автор Євангелії робить вставку, на яку ми також звернемо увагу. Сотник, дивлячись на все, що відбувалося, визнає Христа Сином Божим у той час, як Його учні розійшлися. Зроблено акцент на тому, що жінки залишилися вірними, хоч і спостерігали здалека відповідно до тогочасних законів. Тут Матвій зробив важливу ремарку про прихід багатого чоловіка, Йосипа з Ариматеї, якого Ісус зробив учнем (μαθητεύθη, буквально – зроблений учнем Самим Ісусом). Матвій вказує, що у Христа були й таємні учні, які мали особливу місію, що підтверджено і в Іванових текстах. Цікаво, що ці учні належали до різних верств суспільства, вказуючи на що, автор хотів переконати читача, що Ісус використовував для виконання власної місії не будь-яких людей, а тих, кого Він Сам зробив учнями. Також можна припустити, що різноманіття соціального становища перших учнів мало би полегшити прийняття різноманіття «всіх народів». Учні Ісуса були абсолютно різними: від рибалки до зилота, від митника до вчителя Закону. Його увага була прикута до всіх верств суспільства: прокажених, біснுவатих, людей з обмеженими можливостями, ремісників, рибалок, держслужбовців, духовенства й політиків. Христос довів, що спасіння потребують усі, а найефективніший спосіб спасти людину – зробити її учнем.

Для ефективного здійснення дослідження необхідно провести граматичний та структурний аналіз самого тексту Великого доручення, записаного в Матвія 28:18-19:

А Ісус підійшов і промовив до них та й сказав: Дана Мені всяка влада на небі й на землі. Тож ідіть, і навчіть всі народи, хрестячи їх в Ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа, навчаючи їх зберігати все те, що Я вам заповів. І ото, Я перебуватиму з вами повсякденно аж до кінця віку.^[6]

καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων· ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐνοῦραν ἡ καὶ ἐπὶ [τῆς] γῆς. πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν· καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.^[7]

Грамматичний аналіз доводить, що у 18 тексті важливо те, що Ісус, говорив після того, як прийшов у Галілею. Вживання дієприкметника λέγων вказує, найімовірніше, на вплив арамейської мови і вживається паралельно з

^[4] Хенриксон В. Учениками не рождаются, а становятся. – Л.: Християнське життя, 2009. – С. 218-348.

^[5] France R. The Gospel of Matthew. – М.: Grand Rapids, 2007. – Р. 1114.

^[6] Тексти Писання в статті використовуються з Біблії перекладу Івана Огієнка (Біблія або книги Старого та Нового Заповіту / Пер. проф. Івана Огієнка. – К.: Українське Біблійне Товариство, 2009. – 1151 с.).

^[7] Nestle-Aland. Novum Testament Graece. – Deutsche Bibel gesellschaft, 2015. – Р. 101.

προσελθὼν. Важливо також розуміти, що Христу було дано владу до того, як Він промовив слова Великого доручення. Враховуючи біблійний контекст, владу дав Отець Небесний. У 19 тексті використано наказове дієслово μαθητεύσατε, яке є головним, а інші слова підпорядковуються йому. В 20 тексті варто відзначити свідоме вживання автором паралелізму πορευθέντες зβαπτίζοντες і διδάσκοντες.

Структурна діаграма

καὶ
 ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς αὐτοῖς
 προσελθὼν
 λέγων
 ἐδόθη πᾶσα ἐξουσία μοι
 ἐνοῦρανῶ καὶ ἐπὶ [τῆς] γῆς.
 οὖν
 μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη
 πορευθέντες
 βαπτίζοντες αὐτοὺς
 εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος,
 διδάσκοντες αὐτοὺς
 τηρεῖν πάντα
 ἐν τετελεσμένῳ
 εἰ μὲν γὰρ πάσας τὰς ἡμέρας μεθ' ὑμῶν
 ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος

Структурний аналіз

Головним словом 18 тексту є слово ἐλάλησεν (активний аорист 3-ї особи). Ісус сказав, що отримав владу від Отця, що на небі. Очевидно, автор це зробив навмисно, щоб підкреслити важливість наступних слів у контексті Божої влади. Євангелія наповнена тим, що Ісус має владу, яка виявляється в такому:

- * Влада над Законом.
- * Влада прощати гріхи.
- * Влада виганяти демонів.
- * Влада над Суботою.
- * Вчив, як той, Хто має владу.
- * Влада над природними стихіями.
- * Влада над смертю.

Уважний читач повинен помітити і прийняти твердження «дана Мені всіляка влада» як усталене.

У 19 тексті головним словом є μαθητεύσατε, що використовується в активному аористному часі в наказовому способі. Його зміст важко передати одним словом українською мовою. Адекватний переклад цього слова – «зробіть учнями». У наказовому способі це потрібно розуміти так: «робіть все, щоб

зробити учнями». Головне послання цього тексту – «зробіть все можливе, щоб всі народи були Моїми учнями». Далі автор розкриває, що саме входить у процес учнівства.

Також варто відзначити дієприкметник *πορευθέντες*. Зі структури видно, що він не є головним у цьому уривку і поступається дієслову. Але його значення не варто применшувати. Необхідно визначити, як правильно розуміти цей дієприкметник і яку роль він виконує в тексті. Існує три варіанти:

1. Прислівниковий дієприкметник. *Πορευθέντες* використовується не як наказ, а як те, що саме собою розуміється. Тобто Ісус говорить: «Коли ви підете, а ви таки підете, торобіть учнями всі народи». Йти робити учнями – суть послідовників Христа. До цього Вчитель закликав учнів, коли кликав їх на служіння. З уривка помітно, що учні це розуміли і, очевидно, не сприймали як наказ. Це сприймалось як усталене, «коли ви підете, торобіть учнями всі народи». Тому пророчє твердження «йдучи» є сильнішим закликом ніж просто «йдіть і навчіть».
2. Дієприкметник як імператив, наказ. Це припущення полягає в тому, що *πορευθέντες* потрібно розуміти як наказ іти і навчити. Д. Воллас вказує на те, що якщо розуміти його не як імператив, а як прислівниковий прикметник, то Велике доручення є Великою порадою.^[8] Але справа в тому, що Матвій знав, як написати це через *καί*, і це він робив неодноразово.^[9]
3. Дієприкметник супутньої обставини. Такий дієприкметник має більшу вагу, ніж звичайний дієприкметник, і має силу наказу. Отже, сенс центрального висловлювання можна розуміти як «ідіть іробіть моїми учнями».

Говорячи про інші два дієприкметники, *διδάσκοντες* і *βαπτίζοντες*, варто сказати, що вони також підпорядковані дієслову в наказовій формі *μαθητεύσατε*. Їх не варто розглядати як ті, які є супутніми, оскільки вони використовуються в теперішньому часі і виступають засобами реалізації учнівства.^[10]

У 20 тексті ключовим є дієслово *εἶμι*, яке підпорядковує інші структурні форми. Питання у тому, чи це загальна безумовна обіцянка, яка розповсюджується на всіх учнів у довгостроковій перспективі чи це все-таки обіцянка бути всі дні тільки тоді, коли послідовник Христа виконує Велике доручення. Це залежить від того, як розуміти текст 28:19. Якщо сприймати *πορευθέντες* як прислівниковий дієприкметник, то це стосується всіх послідовників Христа, суть покликання яких є робити учнів у всіх народах. Інакше кажучи, присутність Бога є безумовною,

^[8] Уоллас Д. Углубленный курс грамматики греческого языка: экзегетический синтаксис Нового Завета. – Новосибирск: НББС, 2010. – С. 661.

^[9] Синтаксис греческого языка Нового Завета / Альфи Моссей – Одесская богословская семинария, 2017. – С. 17.

^[10] Уоллас Д. Углубленный курс грамматики греческого языка: экзегетический синтаксис Нового Завета. – С. 666.

якщо людина є Його учнем, а отже, не може перебувати поза учнівством. «Учень тільки тоді є учнем, коли виховує інших учнів».^[11] А якщо сприймати *πορευθέντες* як імператив, або як дієприкметник супутньої обставини, то присутність Бога залежить від того, чи учень іде чи не йде виконувати Велике доручення. Тобто виконання Великого доручення є умовою Божої присутності. Важливе також питання: чи буде Бог присутній тільки під час самого процесу учнівства, чи взагалі у всіх сферах життя? Але відповідь на це питання структура цього тексту не дає. Тому необхідне його подальше богословське осмислення в наступних дослідженнях.

Здійснивши граматично-структурний аналіз, можна дійти наступних висновків. Передусім зауважимо, що Ісус володіє абсолютною владою. Матвій показує Христа як Царя, Який має владу. Його життя і служіння супроводжувалося надприродними, божественними явищами: служіння ангелів, зірка вказувала дорогу мудрецам, знамена і чудеса. Імена Ісуса вказують на те, що Бог був із Ним: Ель Шуа – Бог спасає, Еманнуїл – з нами Бог. Це свідчить про те, що, на думку євангеліста, через Христа Бог спасає людей і повертає Свою присутність, втрачену прабатьками. Матвій згадує два прямих свідчення про те, що в Христі Боже вподобання: слова Бога Отця під час хрещення і преображення. Це лише декілька проявів влади Христа. Головна ідея полягає в тому, що Матвій підсилив останні слова Вчителя безперечною божественною владою, що має спонукати послідовників Христа до учнівства.

Головне послання Євангелії від Матвія 28:18-20 – робити все можливе, щоб всі народи стали учнями Ісуса Христа. Але Матвій вказує на видимі ознаки, які повинен містити процес учнівства, а саме йти (місіонерство), хрестити в Ім'я Отця, Сина і Святого Духа і навчити їх тому, що вчив Христос. Матвій вказує на хрещення як на нову містичну перспективу, на відміну від Івана, який показує, що учні практикували хрещення (Ів. 4:1-2). Хрещення – це те, чим займалась і рання церква. Петро вказує на те, що хрещенню передуює покаяння (*μετανοέω*) – зміна думок і мислення, навернення. Павло зазначає, що передумовою покаяння є віра (Рим. 10:15-17). Ця робота не передбачає богословського осмислення покаяння. Але з новозавітних текстів видно, що коли людина вступає в завіт із Богом, просячи в Нього чистого сумління, вона вже є наверненою і, здебільшого, відродженою. Наведена теза вказує на те, що учнівство передбачає, передусім, навернення і ту роботу, яку звершують послідовники Христа, щоб силою Духа Святого привести людину до пізнання правди і покаяння, що закінчується хрещенням. Але це ще не все учнівство. Учнівство – це процес, тому після хрещення потрібно навчити наверненого того, чого навчав Христос, вчити, як вчив Христос. Наріжним каменем новозавітного учнівства є Господь, Який навчив апостолів, щоб вони навчили та зробили учнями інших.

Головне благословення Великого доручення – присутність Вічного Вчителя в процесі учнівства. Присутність Бога – це одна з ключових ідей в Євангелії від Матвія. Євангелія починається зі слова «Емануїл» як очікування присутності,

[11] Синтаксис греческого языка Нового Завета. – С. 17.

продовжується як перебування Царя серед Свого царського народу і закінчується ідеєю присутності Бога, Який має владу і закликає до того, щоб зробити учнями всі народи, щоб Його присутність розповсюджувалась і на них, допоки не настане досконале Царство Боже.

З погляду біблійного богослов'я, Ісус Христос є незаперечним еталоном у питанні учнівства. Приклад Христа не можна порівняти з діями будь-якого Його послідовника, хоча б з тієї причини, що вони продовжували справу Вчителя й утілювали Його ж принципи. Він є віссю, навколо якої обертається колесо історії. Він є наріжним каменем. Його слова і вчинки розкривають сенс життя і місії. Змінюються часи, розвивається педагогіка, пропонуються новаторства в навчанні, але приклад Святого Письма є незмінним унікальним джерелом.^[12]

Євангелії ясно змальовують Христа як Учителя, попри те, що немає достатніх свідчень, що Христос мав тогочасну класичну освіту книжників. М. Хенгель називає Христову здатність вчити «месіанським даром», що мав повноту Духа.^[13] Христос вчив як Той, Хто має владу. Його часто називали єврейським «раббе». Цікаво, що в часи Христа, раббе як звання вчителів Закону ще не було сформоване. Воно з'явилося в часи Гамаліїла з Ямни (80-118 рр.).^[14] Ісус – Вчитель-Месія, Його послідовники – учні Месії. Стосунки з Христом та іншими учнями – метафізичне учнівство.

Реалізація учнівства полягає в таких складових. По-перше, учнівство наділене божественною владою. По-друге, учнівство передбачає місію, хрещення та навчання того, чого навчав Христос. По-третє, обітована Божа присутність розповсюджується на тих, хто займається учнівством.

Богословське осмислення учнівства в синоптичних Євангеліях

Богослов'ю учнівства в текстах Нового Завіту у вітчизняних дослідженнях практично не приділяється увага. Інша ситуація в англomовному світі, де учнівству, зокрема учнівству як в кожній Євангелії, так в синоптичних Євангеліях загалом, приділяється достатня увага. Це виражено в статтях та дисертаційних дослідженнях.^[15]

^[12] Генгель К. История и философия христианского образования / К. Генгель, У. Бенсон. – СПб: Библия для всех, 2002. – С. 59.

^[13] Хенгель, М. Иисус и иудаизм / Мартин Хенгель, Анна Мария Швермер. – М.: ББИ, 2016. – С. 362.

^[14] Тесамеджерело. – С. 363.

^[15] Деякі статті та дисертації, в яких розглядається учнівство в синоптичних Євангеліях: Henderson S. Discipleship after the resurrection: scribal hermeneutics in the longer ending of Mark / Suzanne Watts Henderson // The Journal of Theological Studies. – 2012. – №63. – P. 106–124.

Hicks R. Markan Discipleship according to Maiachi: The Significance of *μηλαποστέρησες* in the Story of the Rich Man (Mark 10:17-22) / Richard Hicks // Journal of Biblical Literature. – 2013. – №132. – P. 179–199.

Jacob E. Discipleship and mission: a perspective on the Gospel of Matthew / Emmanuel M. Jacob // International review of mission. – №360. – P. 102–110.

Осмисливши ідеальну модель новозавітного учнівства, що було зроблено в попередньому розділі, варто розглянути, як реалізовувалось учнівство в контексті стосунків Ісуса та учнів, зосередивши увагу на головних принципах учнівства. Стосунки Христа й учнів розпочиналися з вибору послідовників, чому передували піст і молитва, що й описують автори синоптичних Євангелій (Мт. 4:1-23; Мр. 3:13; Лк. 6:12). Покликання учнів супроводжувалося проявами влади Христа над усім творінням, наприклад, над дияволом, хворобами, демонами (Мт. 4; 9; Мр. 3:8-12). Марко акцентує, що Христос вибирав, кого хотів (Мк. 3:13-14).

Учень завжди має вибір йти чи не йти за Вчителем (Мт. 4:19; Мт. 9:9; Мр. 1:16-20). Євангелісти свідчать, що Христос завжди залишав вибір у питанні слідування, що видно також і з текстів Івана. Синоптики описують, як Ісус закликає слідувати за Ним, залишаючи можливість обирати. Не відомо, чи були ті, які не пішли. Очевидно, маючи месіанський дар,^{116]} Христос закликав до учнівства обраних людей, в кожного з яких була особлива місія.

Учень залишав все і йшов за вчителем на період навчання (Мт. 4:20; Мр. 1:18; Лк. 5:11). Аскетичність – це особлива риса новозавітного учнівства. Синоптики вказують на повну відмову апостолів від всіх благ земного життя під час слідування за Вчителем. Після воскресіння Христа учні, за окремими винятками, не повернулися до попередніх занять, а займалися тим, до чого їх покликав Христос.

Основа учнівських стосунків – турбота вчителя про учня і вчення. Вчитель задовольняв потреби Своїх учнів. Зцілював їхніх рідних, як це було з Петром (Мт. 8:14; Мр. 1:30; Лк. 4:38-39). Захищав у екстремальних ситуаціях (Мт. 8:23-27; 14:32; Мр. 4:37-41). Учні посідали центральне місце і були вищими за сім'ю Ісуса (Мт. 12:50; Мр. 3:35). Так само й учні ставилися з повагою та слухняністю до свого Вчителя (Мт. 17:27; 26:18; Лк. 5:5). У міру сил дбали про Нього (Мт. 26:51; Мр.14:47).

Також варто звернути увагу на те, що основні промови Христа були адресовані учням. Головний акцент служіння Христа був зосереджений на учнях і Його головним завданням було підготувати тих, хто продовжить Його справу. Все, що здійснював Христос, мало дидактичну мету щодо учнів (Мт. 5:1; 24:1).

Особливістю учнівства в єврейському контексті було те, що вчитель і учень разом пізнавали задум Бога. Його мета – відкрити учням те, що стосується їхнього покликання. Маючи месіанський дар, Вчитель знав таємниці й відкривав їх у притчах (Мт. 13:11; 24:1-25, 46), що були особливим методом, який

Vaage L. An Other Home: Discipleship in Mark as Domestic Asceticism / Leif E. Vaage // The Catholic biblical quarterly. – 2009. – №71. – P. 741–761.

Choi J. Understanding as the embodiment of mystery: approaching discipleship in Mark on a postcolonial feminist key: diss. Ph. D: Theology. – Wake Forest, 2013. – 324 p.

Henderson S. And he gave them authority: Christological discipleship in Mark 1-6: diss. Ph. D: Theology. – North Zeeb Road, 2004. – 363 p.

Kump M. Turning Matthew's Gospel inside out: re-visioning Matthew's concept of discipleship: diss. Ph. D: Theology. – Nashville, 2003. – 302 p.

Mills K. The kinship of Jesus: Christology and discipleship in the Gospel of Mark: diss. Ph. D: Theology. – Wake Forest, 2013. – 361 p.

Stock A. The Method and Message of Matthew. – Collegeville: The liturgical Press, 1994. – 444 p.

^{116]} Хенгель, М. Исус и иудаизм. – С. 362.

Він використовував, аби змусити Своїх послідовників мислити. Те, чого учні не могли зрозуміти, Христос пояснював, демонструючи в такий спосіб цінність учнів і важливість їхнього покликання, а також виявляючи Свою довіру. Вчитель знав покликання учнів (Лк. 5:10). Ця ідея є фундаментальною в учнівському контексті. Учні йдуть за Вчителем не просто, щоб мати вчителя, як за єврейською традицією Другого Храму. Так само і Вчитель має учнів не просто на угоду традиції. Вчитель повинен дізнатися, в чому полягає покликання учнів і підготувати їх до майбутнього життя, щоб вони змогли реалізувати свій потенціал.

Вчитель дозволяв практикувати (Мт. 10:1-33). Знаючи про покликання учнів і готуючи їх до життя, Вчитель давав їм короткострокові завдання, щоб застосувати вивчене на практиці. В учнів була можливість спробувати втілити ідеї Вчителя, побути самим у ролі вчителя. Вчення Ісуса не виявлялося лише красномовством, кінцевим результатом мала бути практика. Такий досвід необхідний у процесі учнівства і є проміжним підготовчим етапом перед тим, як самим стати вчителями.

Під час практики Вчитель дозволяв помилятися з дидактичною метою (Мт. 14:28-31; 17:16-21). Часто коли учні виявляли ініціативу, їх чекало фіаско. Ісус дозволяв це, щоб навчити тому, чого в стандартній ситуації учні не зрозуміли б. Помилки учнів були різного рівня тяжкості. Зрада (Мт. 26:56, 69-75), непокора (Мт. 26:37-40), самовпевненість (Мт. 26:30-35). Кожна помилка була кроком до нового етапу усвідомлення й осмислення відносин з Учителем та істинності й важливості вчення.

Важливо наголосити також на тому, що Вчитель не дозволяв нести відповідальність за Нього (Мт. 26:47-56), в чому виявляв турботу про учнів. Така турбота була потужним дидактичним і психологічним прийомом. Ісус зробив все, щоб ніхто не постраждав, взявши всю відповідальність на Себе.

Отже, діяльність Ісуса варто сприймати як дидактичний приклад. Він показав, як потрібно вести дискусію з опонентами, послідовниками Івана Хрестителя (Мт. 9:14-17), фарисеями (Мр. 2:6-10), садукееями (Мр. 12:18-27) тощо. Дав приклад поведінки з недобррозичливцями, ставлення до знедолених людей, турботи про близьких людей і рідню, смирення й боротьби. Промовляючи слова Великого доручення «навчаючи їх зберігати все те, що Я вам заповів», Ісус мав на увазі, що послідовники будуть не тільки передавати зміст Його логій, а й будуть використовувати методологію Христа, беручи до уваги не тільки слова, а й життя Вчителя як ідеал учнівства.

Зрештою, Вчитель дав учням останню волю, яка проголошує ідею продовження учнівства (Мт. 28:18-20; Мр. 16:15; Лк. 24:46-49). Всі три з половиною роки перебування учнів із Христом були підготовкою до втілення найбільшої місії в історії – проповіді Євангелії всім народам. Остання реалізовується донині. Але головна ідея полягає не просто в благовісті, а в учнівстві. Стосунки Христа й учнів мали не інформативний, а змінювальний характер. Суть слідування за Христом – не проповідь про Христа і про Його спасенні дії, а учнівство для здійснення трансформації суспільства.

Висновки

Говорячи про Велике доручення як ідеальну модель новозавітного учнівства, варто відзначити основні складові.

По-перше, учнівство сповідує ідею руху. Йдучи, учні повинні були зробити учнями всі народи. «Йти» є основним покликанням учнів і апостолів Ісуса Христа. Не всі учні повинні були йти і не всі йшли. Хтось помер в Єрусалимі, а хтось, за переказами, – в Індії. В учнівстві головне – знати покликання й учнівство по суті реалізовує покликання.

По-друге – учнівство передбачає хрещення в Ім'я Отця, Сина і Святого Духа. Новозавітна ідеальна модель учнівства має тринітарну основу. Хрещення в учнівському дискурсі буквально означає народження. Хрещенню передуює покаяння (μετανοέω). Учнівство повинно бути справжнім, тобто Вчитель у духовному сенсі повинен народити учня. У новозавітній теології цей процес називається входженням в еклезіологічну спільноту, яка реалізується богоявленням всіх Трьох Осіб Божества.

Учнівство передбачає не тільки навернення, а й турботу. Учнівство – це процес. І тому після хрещення наверненого потрібно навчати. Навчати того, чого вчив Христос. Учнівство – це не тільки інтелектуальне формування, а й формування характеру. «Навчаючи зберігати все те, що я Вам заповів» – це передусім ставлення, яке виявляв Христос до учнів. Суть не тільки в змісті, а й у методології.

Головне благословення Великого доручення – присутність Вічного Вчителя в процесі учнівства. Присутність Бога – це одна з ключових ідей не тільки в Євангелії від Матвія, а й всього Святого Письма. Учнівство це єдиний спосіб бути в присутності Бога. Альтернативи відсутні, перебування Царя серед Свого народу можливе лише за умови набуття учнів із усіх народів як в локальному, так і в глобальному масштабі. Процес учнівства повинен супроводжуватися присутністю Бога в так званому божественному трикутнику, де Архівчитель – Христос, вчитель – учень Христа, а учень – це той, хто є перспективним вчителем.

Список використаної літератури

- Choi J. Understanding as the embodiment of mystery: approaching discipleship in Mark on a postcolonial feminist key: diss. Ph. D: Theology. – Wake Forest, 2013. – 324 p.
- France R. The Gospel of Matthew. – M.: Grand Rapids, 2007. – 1170 p.
- Henderson S. And he gave them authority: Christological discipleship in Mark 1-6: diss. Ph. D: Theology. – North Zeeb Road, 2004. – 363 p.
- Henderson S. Discipleship after the resurrection: scribal hermeneutics in the longer ending of Mark / Suzanne Watts Henderson // The Journal of Theological Studies. – 2012. – №63. – P. 106–124.
- Hicks R. Markan Discipleship according to Maiachi: The Significance of μή αποστήρῃς in the Story of the Rich Man (Mark 10:17-22) / Richard Hicks // Journal of Biblical Literature. – 2013. – №132. – P. 179–199.
- Jacob E. Discipleship and mission: a perspective on the Gospel of Matthew / Emmanuel M. Jacob // International review of mission. – №360. – P. 102–110.
- Kump M. Turning Matthew's Gospel inside out: re-visioning Matthew's concept of

- discipleship: diss. Ph. D: Theology. — Nashville, 2003. — 302 p.
- Mills K. The kinship of Jesus: Christology and discipleship in the Gospel of Mark: diss. Ph. D: Theology. — Wake Forest, 2013. — 361 p.
- Nestle-Aland. Novum Testament Graece. — Deutsche Bibelgesellschaft, 2015. — 890 p.
- Stock A. The Method and Message of Matthew. — Collegeville: The liturgical Press, 1994. — 444 p.
- Vaage L. An Other Home: Discipleship in Mark as Domestic Asceticism / Leif E. Vaage // The Catholic biblical quarterly. — 2009. — №71. — P. 741–761.
- Біблія або книги Старого та Нового Заповіту / Пер. проф. Івана Огієнка. — К.: Українське Біблійне Товариство, 2009. — 1151 с.
- Генгель К. История и философия христианского образования / К. Генгель, У. Бенсон. — СПб: Библия для всех, 2002. — 381 с.
- Ксенофонт. Воспоминание о Сократе. — М.: Наука, 1993. — 382 с.
- Лебедев В. Миссия церкви в Евангелии от Матфея // Новые горизонты миссии / В. Лебедев / Под ред. П. Пеннера, В. Убейовка, И. Русина. — Черкассы: Коллоквиум, 2015. — С. 45–63.
- Пеннер П. Миссиология и герменевтика. Прочтение библейских текстов в контексте миссии. — Черкассы: Коллоквиум, 2014. — 312 с.
- Пратт З. Глобальнімісії. Вступний курс / Зейн Пратт, Девід Сіллс, Джефф Волтерс. — Львів.: УБТС, 2016. — 248 с.
- Райт К. Миссия Бога. — Черкассы: Коллоквиум, 2015. — 592 с.
- Райчинец Ф. Евангелие от Матфея / Ф. Райчинец // Славянский библейский комментарий. Современная евангельская перспектива. — К.: Книгоноша, 2016. — (ЕААА). — С. 1131–1219.
- Синтаксис греческого языка Нового Завета / Альфи Моссей — Одесская богословская семинария, 2017. — 25 с.
- Станкевич В. Осмислення новозавітного ідеалу учнівства в контексті суспільної, християнської та освітньої кризи // Практична філософія. — 2018. — №2. — С. 151–158.
- Уоллас Д. Углубленный курс грамматики греческого языка: экзегетический синтаксис Нового Завета. — Новосибирск: НББС, 2010. — 860 с.
- Флюгрант С. Исследование «Великого поручения» в Евангелии от Матфея 28:18–20 // Богословские размышления. — К.: ЕААА, 2012. — С. 32–45.
- Хенгель, М. Иисус и иудаизм / Мартин Хенгель, Анна Мария Швимер. — М.: ББИ, 2016. — XVI + 724 с.
- Хенриксон В. Учениками не рождаются, а становятся. — Л.: Християнське життя, 2009. — С. 218–348.